

19.00.00 – ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИ БЎЙИЧА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАР

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.5.5.052>

Тоштуров Шухрат Эшонқулович,

Навоий давлат педагогика институти катта ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда барқарор ривожланиш контекстида гендер тенглиги масаласи, бу борада амалга оширилаётган ислохотлар, уларнинг натижаси, мавжуд муаммолар маҳаллий ва хорижий манбалар асосида таҳлил қилинган. Муаллиф томонидан мавжуд муаммоларни бартараф этиш ҳамда мамлакатда гендер тенглиги таъминлашни янада ривожлаштирига қаратилган айрим тавсиялар илгари сурилган.

Таянч сўзлар. БМТ, Ўзбекистон, Барқарор ривожланиш мақсадлари, гендер тенглиги, хотин-қизлар, глобал мақсадлар.

РЕФОРМЫ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ

Тоштуров Шухрат Эшонқулович,

Старший преподаватель Навоийского государственного педагогического института

Аннотация: В данной статье анализируется вопрос гендерного равенства в контексте устойчивого развития Узбекистана, проводимые реформы в этой сфере, их результаты, существующие проблемы на основе местных и зарубежных источников. Автор дает некоторые рекомендации по решению существующих проблем и дальнейшему развитию гендерного равенства в стране.

Ключевые слова. ООН, Узбекистан, Цели устойчивого развития, гендерное равенство, женщины, глобальные цели.

GENDER EQUALITY REFORM IN UZBEKISTAN

Тоштуров Шухрат Эшонқулович,

Senior Lecturer of Navoi State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the issue of gender equality in the context of sustainable development of Uzbekistan, ongoing reforms in this area, their results, existing problems based on local and foreign sources. The author gives some recommendations for solving existing problems and further development of gender equality in the country.

Keywords. UN, Uzbekistan, Sustainable Development Goals, gender equality, women, global goals.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо 193 мамлакатлар томонидан 2015 йил 25 сентябрда 2030 йилга қадар мўлжалланган глобал ривожланишнинг янги “Барқарор тараққиёт мақсадлари” Декларацияси (Sustainable Development agenda)[1] қабул қилинди. Мазкур дастур 17 та мақсадлардан иборат бўлиб, дунёдаги глобал ривожланишга қаратилган. Унинг энг муҳим жиҳати шундаки, бу дастур Мингйиллик ривожланиш дастурининг мантикий давоми сифатида

уни янада ривожлантириб, баргараф этилиши лозим бўлган янги мақсадлар билан бойитган. Улар қуйидаги мақсадларни ифодалаган:

1. Қашшоқликни тугатиш.
2. Очликни баргараф этиш.
3. Саломатликни янада мустаҳкамлаш.
4. Сифатли таълим.
5. Гендер тенглиги.
6. Тоза сув ва санитария.
7. Арзон ва тоза энергия.
8. Муносиб меҳнат ва иқтисодий ўсиш.
9. Индустриализация, инновация, инфратузилмаларни ривожлантириш.
10. Тенгсизликни қисқартириш.
11. Барқарор шаҳар ва аҳоли пунктлари.
12. Масъулиятли исътемоқ қилиш ва ишлаб чиқариш.
13. Иқлим ўзгаришларига қарши курашиш.
14. Денгиз экотизимларини асраш.
15. Ер экотизимларини асраш.
16. Тинчлик, адолат ва самарадор институтлар.
17. Барқарор тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик [2].

Барқарор ривожланиш мақсадларида глобал миқёсда турли соҳаларда устувор йўналишлар, янги мақсадларни амалга оширган ҳолда инсониятнинг муҳим муаммоларни ҳал этиш билан бирга, келгусида амалга оширилиши лозим бўлган истиқболли масалалар ўз ифодасини топган. Ушбу халқаро дастурда кўзда тутилган вазифалар миллий, минтақавий ва глобал миқёсда амалга оширилиши билан бирга жаҳон халқлари ва давлатларини умумий мақсадлар контекстида бирлаштиради.

Ўзбекистон Республикасидаги 2016 йил иккинчи ярмидан бошлаб мамлакат сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маданий соҳаларида туб ўзгариш ва янгиланишлар жараёни бошланди. Жумладан, Ўзбекистон Республикасини 2017-2021 йилларда янада ривожлантириш бўйича “Ҳаракатлар стратегияси” [3] ҳамда 2022-2026 йилларга 2022-2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг “Тараққиёт стратегияси” ишлаб чиқилди ҳамда сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ва маданий жараёнларда амалиётга жорий этилди. Халқаро экспертларнинг таъкидлашича[4], ушбу стратегияларда белгиланган чора-тадбирлар БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадлари билан уйғундир. Ушбу дастурларнинг устувор йўналишлари Барқарор ривожланиш мақсадлари мақсадларига тўлиқ мувофиқ келади. Ёки бошқача таъкидлаганда, Ҳаракатлар стратегияси – бу БМТ Барқарор ривожланиш мақсадларини амалга ошириш бўйича Ўзбекистоннинг йўл харитасидир[5].

Ўзбекистонда БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларини амалга ошириш механизмларини такомиллаштириш мақсадида 2030 йилгача бўлган даврда барқарор ривожланиш соҳасидаги 16 та миллий мақсад ва 225 та вазифалар белгилаб олинди, уларни амалга оширишнинг “йўл харитаси” ишлаб чиқилди. Барқарор ривожлантириш соҳасидаги миллий мақсадлар ва вазифаларнинг амалга оширилишини назорат қилиш бўйича Парламент комиссияси фаолияти йўлга қўйилди. БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларида кўзда тутилган вазифаларга эришиш Ўзбекистон учун муҳим аҳамиятга эга. Ушбу мақсадларга тўлиқ эришиш мамлакатнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва маданий жиҳатдан тараққий этишида ҳамда халқаро нуфузининг ошишига хизмат қилади.

Гендер тенглиги бутун дунё халқлари ҳаётида муҳим масалалардан биридир. Шу боисдан ҳам, БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларига алоҳида долзарб вазифа сифатида киритилган. Барқарор ривожланиш соҳасидаги 5-мақсад - Гендер тенгликни таъминлаш ва барча хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтириш Ўзбекистонда хотин-қизлар ва эркаларнинг тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларини таъминлашга қаратилган ислохотлар билан ҳамоҳангдир.

Ўзбекистон ушбу мақсад асосида мамлакатда гендер тенгликни таъминлаш ҳамда барча хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтириш масалаларига доир тўққизта вазифани ишлаб чиқди. Ушбу вазифалар доирасида мамлакатда бир қатор ишлар амалга оширилмоқда.

2017 йилдан кейин гендер тенгликни таъминлашнинг ҳуқуқий ва амалий асосларини такомиллаштириш борасида муҳим вазифалар бажарилди. Хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоясига қаратилган 20 га яқин норматив-ҳуқуқий ҳужжат, шу жумладан 2 та қонун, 1 та Президент қарори, 4 та Президент Фармони, 13 та Вазирлар Маҳкамаси қарори қабул қилинди.

Мазкур фармонлар асосида аёлларнинг давлат ва жамият ҳаётидаги ўрни ва роли тобора мустаҳкамланиб бормоқда. Аёллар турли масъулиятли раҳбарлик лавозимларида фаолият олиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг ахборот хизмати маълумотларига кўра, 2019 йил декабрь ойида Олий Мажлисга ва маҳаллий кенгашларга ўтказилган сайлов натижаларига асосан, парламентнинг қуйи палатасига 48 нафар аёл депутат этиб сайланди. Бу депутатлар умумий сонининг 32 фоизини, Сенатда эса 25 [6] (фақатгина жаҳондаги 46 давлатда парламентнинг камида битта палатасидаги аёллар улуши 30 фоизни ташкил этади), маҳаллий Кенгашларда эса хотин-қизлар улуши 25.6 фоизни ташкил этди. 2019 йилгисайловларда кўрсатилган номзодларнинг 41 фоизи хотин-қизлар бўлиб, уларнинг сони Ўзбекистон Республикаси Сайлов кодексида белгиланган 30 фоизлик квотадан ортди. Ўзбекистон тарихида илк маротаба миллий парламентда хотин-қизлар сони БМТ томонидан белгиланган тавсияларга мос даражага етди. Ўзбекистон парламенти хотин-қизлар сони бўйича дунёдаги 190 та парламент орасида 37-ўринга кўтарилди. Бошқарув лавозимидаги хотин-қизлар улуши 27 фоизга, партияларда 44 фоизга, олий таълимда 40 фоизга, тадбиркорликда 35 фоизга етди. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси миллий парламентида Хотин-қизлар ва гендер тенглик масалалари кўмитаси, Гендер тенгликни таъминлаш масалалари бўйича комиссия, Хотин-қизлар ва эркалар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш масалалари бўйича маслаҳат-кенгашлари, Республика хотин-қизлар жамоатчилиги кенгаши ташкил этилди. Улар хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини, бошқарувдаги ролини янада ошириш, уларни қўллаб-қувватлаш, гендер тенгликни таъминлаш, хотин-қизлар бандлигини таъминлаш, аёлларнинг ижтимоий ҳимоясига оид қонунчилик базасини янада такомиллаштириш, уларнинг шахсий ва меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва бошқа соҳаларда фаолият олиб бормоқда.

Ўзбекистон Президенти Ш. Мирзиёев 2021 йил 22 февраль куни БМТ Инсон ҳуқуқлари бўйича кенгашининг 46-сессиясидаги нутқида “биз гендер сиёсати масалалари борасида мамлакатимизнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида ва ишбилармонлик соҳасида аёлларнинг ролини тубдан оширишга қаратилган ишларни қатъий давом эттирамиз” [7], деб таъкидлади. Шунга асосан, 2021 йил Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг 2030 йилга қадар

Ўзбекистон Республикасида гендер тенгликка эришиш стратегияси [8] тасдиқланди. Ушбу стратегияда БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларига эришишнинг гендер тенглиги масаласига катта аҳамият берилган.

Ўзбекистонда хотин-қизлар нодавлат ташкилотлар соҳасида ҳам фаолият олиб бормоқда. Хотин-қизлар ташкилотлари (ўзини-ўзи аёллар жамоат бирлашмалари) Ўзбекистондаги ННТларнинг 7 фоизини ташкил қилади. Биргина 2017 йилда асосан ижтимоий қўллаб-қувватлаш, аёллар ва уларнинг оилаларини соғломлаштириш, ногиронлик бўйича хизмат кўрсатиш, спортни ривожлантириш, хотин-қизлар ва аҳолининг ҳуқуқий маданиятини оширишга қаратилган жами 595 та (6,8%) хотин-қизлар ташкилоти давлат рўйхатидан ўтган [9].

2019 йилдан бошлаб Давлат статистика қўмитасига Ўзбекистон Республикасининг қатор вазирликлари ва идоралари билан биргаликда БМТнинг Статистика Комиссияси томонидан тавсия этилган минимал гендер кўрсаткичлари ва бошқа маълумотлар асосида “gender.stat.uz” веб-сайтга жойлаштирилиб, маълумотларни доимий равишда янгилаб борла бошлади.

Хотин-қизларни ижтимоий-иқтисодий қўллаб-қувватлаш гердер тенглигининг муҳим жиҳатларидан биридир. Чунки, дунё микёсида ижтимоий-иқтисодий ҳимояга муҳтож аёллар ва хотин-қизлар сони кўпчилиқни ташкил этади. Гендер тенглиқни таъминлаш эса қашшоқликни қисқартиришдан тортиб фарзандларнинг соғлиғи, таълим олиши, уларнинг ҳимояси ва фаровонлигини қўллаб-қувватлашга қаратилган соғлом жамиятни барпо қилишдаги асосий омил ҳисобланади. БМТнинг аёллар тузилмаси экспертларининг таъкидлашича, ҳозирги кунда дунёда 750 миллионга яқин аёл 18 ёшга тўлмасдан турмушга чиқишга мажбурланади. 49 мамлакатда эса оилавий зўравонликни тақиқловчи қонунлар мавжуд эмас [10].

Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий ҳимояга муҳтож хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш мақсадида 2020 йилдан бошлаб “Аёллар дафтари” тизими жорий этилиб, Давлат бюджетидан ҳар йили 300 млрд сўм маблағ ажратиб бориш йўлга қўйилди.

Аёллар дафтари – қишлоқ ва шаҳарларида истиқомат қилаётган ижтимоий, иқтисодий, ҳуқуқий, психологик жиҳатдан қўллаб-қувватлашга, билим ва касб ўрганишга эҳтиёжи мавжуд, ишсиз хотин-қизларнинг муаммоларини аниқлаш ва ҳал этишга қаратилган рўйхатдир.

“Аёллар дафтари”га 30 ёшдан ошган ижтимоий ҳимояга муҳтож ишсиз, боқувчисини йўқотган эҳтиёжманд, ижтимоий ёрдамга муҳтож I ва II гуруҳ ногиронлиги бўлган, уй-жойини таъмирлашга муҳтож I гуруҳ ногиронлиги бўлган, нотурар жойларда истиқомат қилаётган, ўзининг ёки биргаликда яшовчи оила аъзоларининг номида турар жойи мавжуд бўлмаган, қарамоғида бир ёки ундан ортиқ I ва II гуруҳ ногиронлиги бўлган болалари мавжуд ёлғиз аёллар, тиббий ҳимояга муҳтож эҳтиёжманд хотин-қизлар, ҳуқуқий, психологик ёрдамга муҳтож хотин-қизлар киритилди. Уларга турли кўринишларда моддий ёрдамлар кўрсатилди. Ота-онаси ёки уларнинг бирдан айрилган муҳтож қизлар, боқувчиси йўқ ёлғиз аёлларнинг ўқиш тўловларини қоплаб бериш тизими жорий этилиб, олий ўқув юртларига қабул қилишда эҳтиёжманд оилалар қизлари учун грантлар сони икки бараварга ортди.

Гендер тенглигини таъминлашда маҳалла институти муҳим аҳамиятга эга. Бинобарин, Ўзбекистон жамиятининг асосини маҳалла ташкил этиши ҳамда турли йўналишларда қўллаб-қувватлашга муҳтож хотин-қизлар маҳаллаларда

истиқомат қилиши ҳисобга олинса, бу масала янада долзарблашади. Шунга асосан, маҳаллаларда хотин-қизларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга катта аҳамият қаратилмоқда. Жумладан, 2018-2020 йиллар давомида Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш жамоат фонди ҳисобидан оғир турмуш шароитида яшаётган уй-жойга муҳтож 3 878 нафар хотин-қизларнинг бошланғич бадал пуллари тўлаб берилди.

Шунингдек, Ўзбекистонда оналик ва болаликни муҳофаза қилиш борасида бир қатор муҳим ишлар амалга оширилмоқда. 5 ёшгача бўлган болалар витаминлар ва микронутриентлар билан, 10 ёшгача болалар паразитларга қарши дорилар билан, ҳомиладорлар, эмизикли аёллар ва 15 ёшгача бўлган болалар йод препаратлари билан, 35 ёшгача аёллар фолий кислотаси ва феррум билан беғул таъминланишига эътибор қаратилмоқда.

Бундан ташқари, хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш масаласида бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, 2021 йилга қадар ички ишлар органларига ҳимоя ордери сўраб 7 мингдан зиёд мурожаат келиб тушган бўлиб, 6183 ҳолатда хотин-қизларга ҳимоя ордери расмийлаштириб берилди [11].

2030 йилгача бўлган даврда БМТ Глобал кун тартибининг Барқарор ривожланиш мақсадларини изчил амалга ошириш кун тартибидаги тамойилларни, айниқса, “ҳеч кимни ортда қолдирмаслик” тамойилини ҳисобга олган ҳолда, ҳар хил камситиш шаклларига мойил бўлган хотин-қизларнинг ҳолатига алоҳида эътибор қаратиш долзарб масаладир. Бу ерда мамлакатнинг чекка ҳудудларидаги қишлоқлардаги хотин-қизлар, этник озчилик гуруҳлар, ногиронлар, ОИВ/ОИТСга чалинган аёллар, озодликдан маҳрум қилиш ва чеклаш жойларидаги хотин-қизлар (шу жумладан, қамоқхоналар, пансионатлар, қариялар уйлари ва руҳий касалликлар шифохоналари), инсон ҳуқуқлари ҳимоячилари, фуқаролиги бўлмаган шахслар ва қочқинларга асосий эътибор қаратилади[12].

Давлат сиёсатининг маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлашга оид устувор стратегик-ижтимоий мақсадларини маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш, “Соғлом оила – соғлом жамият” ғояси асосида оила ҳуқуқи ва гендер тенглик мавзусига тегишли меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш бўйича таҳлилий материаллар ва илмий асосланган таклифлар ишлаб чиқиш, ушбу соҳадаги норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириш юзасидан Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги фаолиятининг устувор йўналишларини амалга ошириш соҳасида ҳамда илмий-назарий, услубий ва ахборот-таҳлилий тадқиқот жараёнлари ташкил этиш мақсадида “Маҳалла ва оила” илмий-тадқиқот институтида “Оила ҳуқуқи ва гендер тенглиги бўлими” фаолияти йўлга қўйилган. Ушбу бўлим томонидан гендер тенглиги ва хотин-қизларнинг турли муаммоларини илмий-амалий жиҳатдан ўрганиш ва уларни бартараф этиш масаласида ишлар олиб бормоқда.

Ўзбекистон дунё ва Марказий Осиё мамлакатлари орасида гендер тенглиги масалалари юзасидан фаол сиёсат юритаётган давлатлар қаторидан ўрин олмоқда. Шунини алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, биринчи мартаба Марказий Осиё етакчи аёлларининг платформаси ташкил этилди. Ўзбекистон 2021 йилда бу платформага раислик қилди. Бу Марказий Осиё давлатларининг БМТ шафелигида минтақада гендер тенгликни таъминлаш бўйича биринчи мулоқоти ҳисобланади.

Ўзбекистонда гендер стратегияси йўналишида амалга оширилилаётган

ислохотлар ҳамда хотин-қизлар ва эркаклар ўртасида сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва бошқа соҳалардаги тенгсизликни бартараф этиш мамлакатнинг халқаро майдондаги имиджини оширишга хизмат қилмоқда. Хусусан, Ўзбекистонда АҚШнинг Жоржтаун ҳамда Норвегиянинг Осло Тинчлик тадқиқотлари институтилари томонидан тузилган “Аёллар, тинчлик ва хавфсизлик индекси” (Women Peace and Security Index. 2021/22)да 1000 баллик тизимда 2020 йил 167 та давлатлар орасида 89 ўринни (710 балл), 2021 йил 170 та давлатлар орасида 741 балл билан 74-ўринни (Қозоғистон 761 балл билан 59 ўрин, Қирғизистон 713 балл билан 97 ўрин, Тожикистон 727 балл билан 85 ўрин, Туркменистон 760 балл билан 60 ўрин) эгаллади[13]. Шунингдек, Жаҳон Банкининг “Аёллар, бизнес ва қонун индекси” (Women, Business and the Law 2021) ҳисоботида 190 та мамлакат орасида 2020 йил 13-ўринни, 2021 йил натижаларига кўра 100 баллик кўрсаткичдан 70.6 балл билан 134 ўринни эгаллаган (Қозоғистон 137 ўрин (69, 4 балл), Қирғизистон 111 ўрин (76, 9 балл), Тожикистон 103 ўрин (78,8 балл) [14]. Ушбу ҳисоботда Ўзбекистон бир неча соҳадаги ислохотлар туфайли рейтинги яхшиланган мамлакатлар қаторида қайд этилган.

БМТ Тараққиёт дастури томонидан ҳар йили дунё мамлакатларида гендер тенгсизлик индекси бўйича тадқиқот ўтказилади. Унда 3 та асосий кўрсаткич бўйича мавжуд ҳолатлар ўрганилади: 1) репродуктив соғлиқни сақлаш; 2) фуқаролик ҳуқуқ ва имкониятлари; 3) меҳнат бозоридаги иқтисодий фаолият ва имкониятлар.

2019 йилда ташкилот томонидан эълон қилинган ҳисоботда гендер тенглик таъминланганига оид энг юқори кўрсаткичлар Швейцария, Дания, Швеция каби давлатларга тегишлидир. МДХ давлатларидан Беларусь Республикаси 27-ўринни, Қозоғистон - 46, Молдова - 50, Россия Федерацияси - 54, Ўзбекистон - 64, Тожикистон - 84 ва Қирғизистон 87-ўринни эгаллаган. Ривожланаётган мамлакатларнинг деярли учдан икки қисми бошланғич таълимда гендер мувозанатга эриша олган[15]. Бироқ бу борада ҳам амалга оширилиши лозим бўлган масалалар мавжуд. Жумладан, Жаҳон иқтисодий форуми томонидан тайёрланган “Глобал гендер тафовути ҳисоботи. 2021 йил” (Global Gender Gap Report 2021)да Ўзбекистоннинг ўрни акс этмаган (Ушбу ҳисоботда Қозоғистон 80, Қирғизистон 108, Тожикистон 125) [16]. Демак, мамлакатда гендер тенглиги бўйича ислохотларни тизимли давом эттириш, уларни янада ривожлантириш билан бирга тарғибот-ташвиқот ишларини ҳам кенгайтириш мақсадга мувофиқ.

2022 йил ҳолатига кўра Ўзбекистонда фалсафа доктори (PhD) илмий даражасига эга аёллар 25 фоизни, фан доктори (DSc) илмий даражасига эга аёллар эса 20 фоизни ташкил этади. Бу эса ўз навбатида илм-фаннинг турли соҳаларида хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш зарурлигини кўрсатмоқда. Бироқ таълим соҳасида хотин-қизлар ва эркаклар ўртасида кескин тафовутлар мавжуд. Жумладан, умумий ўрта таълим ўқитувчиларининг 70 фоиздан ортигини аёллар ташкил этади.

Ўзбекистонда гендер тенглигини янада ривожлантириш мақсадида оилаларда ижтимоий-маънавий муҳитни барқарорлаштириш, хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш, улар ўртасида юзага келаётган салбий иллатларнинг олдини олишда жамоатчилик назоратини кучайтириш, айниқса қишлоқ жойларида соғлиқни сақлаш хизматлари сифатининг яхшилаш, хотин-қизларнинг тиббий маданиятини юксалтириш ишларини олиб бориш мақсадга мувофиқ.

Фойдаланилган адабиётлар ва манбалар

1. The 2030 agenda for sustainable development. A/RES/70/1 Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. -New York. 2015. September. –P.35.
2. Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. – New York, 2015. September. – P.14.
3. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда, –Б.25-150.
4. <http://xs.uz/index.php/homepage/sijosat/item/9629-arakatlar-strategiyasi-bar-aror-rivozhlanish-ma-sadlari-bilan-uj-un> (10.03.2017)
5. Саидов А. Усманов М. Стратегия действий – это дорожная карта Узбекистана по реализации Целей устойчивого развития ООН // Общественное мнение. Права человека. – Ташкент, 2017. № 3. – С. 68.
6. Ўзбекистон тараққиётида парламентдаги аёлларнинг ўрни // <https://yuz.uz/news/uzbekiston-taraqqiyyotida-parlamentdagi-ayollarning-orni> (06.01.2022)
7. Президент Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Инсон ҳуқуқлари бўйича кенгашининг 46-сессиясидаги нутқи // <https://president.uz/uz/lists/view/4179> (22.05.2021)
8. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг 2030 йилга қадар Ўзбекистон Республикасида гендер тенгликка эришиш стратегиясини тасдиқлаш ҳақида” қарори // <https://lex.uz/docs/5466673> (18.07.2021)
9. Uzbekistan Country Gender Assessment. December 2018. Asian Development Bank. Manila. -P. 5.
10. Хўжаев А. Ўзбекистон ва Марказий Осиё: минтақада гендер тенгликни таъминлашда ҳамкорликнинг ўрни муҳим. «Янги Ўзбекистон» газетаси. 2020 йил, 29 декабрь.
11. Ўзбекистонда гендер тенгликни таъминлашда қандай ўзгаришлар рўй бермоқда? // <https://xs.uz/uzkr/post/uzbekistonda-gender-tenglikni-taminlashda-qandaj-ozgarishlar-roj-bermoqda>
12. Ўзбекистон гендер тенгликни таъминлаш бўйича муҳим қадамларни қўймоқда // <https://strategy.uz/index.php?news=745>
13. Women Peace and Security Index 2021-2022. Georgetown Institute for Women, Peace and Security and The Peace Research Institute Oslo. 2021 USA. Washington, DC. P. 103.
14. Women, Business and the Law 2021. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. USA. Washington. 2021. P. 10.
15. Хўжаев А. Ўзбекистон ва Марказий Осиё: минтақада гендер тенгликни таъминлашда ҳамкорликнинг ўрни муҳим // <https://isrs.uz/uz/maqolalar/uzbekiston-va-markazij-osie-mintakada-gender-tenglikni-taminlasda-amkorlikning-urni-muim> (29.12.2020).
16. Global Gender Gap Report 2021. World Economic Forumю 2021. Geneva, Switzerland. P. 10.